

Talib. man. ^{ap. mate}

approbet un. semel. reprobari non potest 1198. 13
quod semel placuit anglis displicere non debet p. 29. num. 4.

1 Ta
 2 Or
 3 Sre
 4 tan
 5 No
 6 de
 7 Cr
 8 ad
 9 wa
 10 Na
 11 La
 12 Ra
 13 Cr
 14 Eb
 15 Ba
 16 An
 17 Ra
 18 Ne
 19 Ar
 20 Fa
 21 N
 22 B
 23 Lu
 24 Ar
 25 La
 26 Lu
 27 M
 28 Ne
 29 Ba
 30 T
 31 La
 32 Br
 33 Bo

L. 9
M. 6 10

2477
77
Q. B. V.
DISSERTATIONUM POLITICARUM

^{qua}
ARTES PACIS

representant
Exemplò SALOMONIS
SECUNDA

^{um} De
CURA S. POTESTATIS CIRCA RELIGIONEM

^{quam}
In illustri Academia WITTENBERGENSI
ad d. IX. Junii

Publicæ Eruditorum sistent disquisitioni

PRÆSES

M. JOHANNES HANNKE

Silesius, P. Cæs.

ET RESPONDENS

NICOLAUS PITZERUS,

Burgensis Saxo

In Acroat. Minori

Horis matutinis.

WITTENBERGÆ,

Typis Jobi VVilhelmi Fincelii,

ANNO cło 10c LII.

211

7 22

ARTES PACIS

CURAE POTESTATIS CIRCA RELIGIONEM

JOHANNES HANKE

NICOLAI PETERIS

WITTEBERG

Væsvimus obiter superiori dispu-
tatione ; utrum *Ebræorum Respublica*,

qualis tempore *Regum* extitit, dicenda *ααιμειο-
σιλεια* sit; idqvè ratione *administrationis*: hoc
est, *bona* ne fuerit atqve *optima* Monar-

An Ebræor.
Resp. abso-
lutè Do-
minatus?

chia, an minùs? Adduximus iudicium non neminis,
ex disputatione, quæ habita est Cl. *Coringio* Parasta-
tâ, ipsaqve ejus verba. Nec non locum *Aristotelis*, quò
is nititur. deniqve & *Regum* aliquot *Exempla*, qui *jus*
illud propositum abs *Samuele* (quod secundum eum ipsum
dominatus proprium est) videri poterant exercuisse. Nunc
venia dabitur nobis; si verbò sententiam nostram hæc de re
explicemus, juxta atqve rationes ibi positas examinemus.
Displicent verò omninò, prout formata sunt, duæ illæ
theses, nec faciunt rationes satis. Notamus autem hic (1) *Rem-
publicam* Ebræorum tunc, ubi locum *laudatum* *Aristoteles*
scripsit, *Persis paruisse*, adeòq; non verè fuisse *Rempubli-
cam*; nedum strictè *Monarchiam* aut *Dominatum*. (2) verba
hæc; si illud *perfectum* habuisset *Philosophus* &c. hætenus
iudicare omninò non sinunt *Aristotelem*. Adhæc saltem
ita loquitur: *Qualia* sunt apud *quosdam* *Barbaros* *Regna*.
(3) *Judæos* fuisse *Barbaros* h. e. aptos naturâ ad servien-
dum, itaqve jugum servile æqvò pertulisse animò; dubita-
ri potest. Equidem *liberales* existimârim ac *generosos*. (4)
In *quibusdam* & nonnunquam saltem *summò jure*, hoc est,
(ut *Grotii* verba ibidem *exponuntur*) rigidè non regiè im-
perare, non statim inferri *Dominatum*. Nempè exserere *vim*
proximam tyrannidi, aut publicum bonum subditorum, qua-
les *Ebræi* erant, curare minùs primò, ut *vitiosum* arguit
dominatum; ita, uti quis ea ex *habitu* agat, necesum est, si
denominari inde debet. Et (5) id ipsum jam aliquibus impu-
tandum *Regibus* erit, non tota *denominanda* inde *Respublica*
simpliciter: quæ variavit pro diversis personis, imò pro
diversis temporibus sub una eademqve persona. Cate-
rum concedimus thesibus facillè Imperii *herilis latitudi-
nem*,

l. III. Polit.
c. XIV.

nem, nec hujus solum, sed Regni etiam propriè dicti; sed utriusque denique, respectu ipsius etiam potestatis. (6) Petierint Ebraei regem talem, qualem circumcirca vicini habebant (quæ Grotii ratio pro hac sententia esse dicitur laudatâ thesi); Et illi verò habuerint Dominos: certè credendi sunt intuitu sc. plenariæ potestatis & externi splendoris, non ratione tyrannidis cujusdam aut Herilis Domini, quod fortè unâ hæsit, talem voluisse. In universum aliàs nascitur Dominatus vel ex parte subditorum, & hoc rursus sive ex conditione ac servili natura eorundem; sive ex jure belli & captivitate, sive denique ex voluntatis consensu, eòq; aut plenò aut mixtò quem vocant; maximè omnium ex vi subsequenti utrinque promissi: vel ex parte imperantium, non quidem simpliciter propter neglectum in curandis cum Religione (saltem naturali) tum virtutis operibus; verùm ob studium utilitatis privatæ præ publicâ. Nunc utrum horum quæso absolute affirmabimus de tota Hebræorum Republica? Neutrum profectò! Seorsim quod attinet exemplum Salomonis, (7) distinguenda in illò sunt prima tempora à novissimis.

An sub Salomone? II. Quicquid sit; pro Salomone quidem argumentor ex verbis laudatæ disputationis: quæ describit propriè dictam *παιδαγωγίαν*, quod sit: Quando unus, qui populum universè sumptum virtute omni civili exsuperat, imperat ad communem utilitatem. Major illius est: subsumo de Salomone, ac pro illo concludo. Certè Cl. Couringius ipse Majestatem bonam alicubi definit: Quod sit, quæ pro fine habeat beatam civium vitam, h. e. *opem secundum virtutem in vita, sufficienter à fortuna ca. S. 6. II, bonis instructâ*; haut exclusâ verâ Religione. Jam talis aliquandiu Salomo fuit. Ergò saltem sub illo obtinuit *παιδαγωγία*, non Dominatus.

ARS PRIMA. III. Sed redeo in viam ex diverticulo, atq; ex hæctenus dictis & exemplo Salomonis hoc colligo dogma: Curet Religionè civilis majestas ante omnia, non naturalem modò sed revelatam etiam & Christianam: idq; cum primis tempore pacis, quod paululum deduco.

IV. Primò

IV. *Primò* omnis majestas, cæterum licet pagana, & jam olim tenebatur, & hodieq; tenetur *colere ipsa* pro sese religionem; saltè *naturalem*, quod probo. Sicut enim, quod sit Deus, notum naturâ est: ita aliquis simul de eodem naturalis cum *verus sensus*, tum *cultus* quoq; datur castus ac rectus. Sensus quidem v.g. quod sit *unus, omnipotens, justus, arbiter rerum humanarum*, iudexq; atq; *vindex sceleris*; cum hîc, tum *post* hanc vitam: sicut contrâ remunerator bonorum omnium. Plura non addo. Cultus puta, partim animi *mente* interior, partim *gestibus* quibusdam exterior, partim *virtute* ipsa etiam & vitæ honestate. Hac *pietas* qualiscunqve est, quæ naturaliter omnem decet Majestatem, ut *talem*. Nempe *præstantissimum* atq; optimum quid religio est: At optima illam maximè *decent*. Jam eandem quoq; docere cives suos, tum præire exemplò debet. Ergò etiam tam intelligere omnium maxime, quàm exercere. Ex *hypothese* quòd necessaria sit, facile patet. Primò propter *nexum* cum virtute. Nam quæ *religiosa* haut est Summa potestas & pia, neqve *proba* esse potest. Atqui esse omninò virtuosissima debet. Porro, ut *beatitudo* humana, eaq; summa, in virtute summâ consistit (haut ex clusa verâ religione), ac nisi hanc matrem filia non sequitur *conscientiæ tranquillitas*: Ita neglectò ipsò *primò*, omnia mala insequi contraria necessum est. Enimverò primò omnium ut in sinu atq; *domi* suæ quàm felicissima sit, laborandum s. potestati est. Quòd ipsò, & *utilem* esse ultrò consequitur. sc. conciliat *auctoritatem* spectata pietas, amovet *insidias*, percellitq; longè fortius, atq; *leges* aut poenarum *metus*. Intellexerunt hoc cordatæ gentes, quæ dederunt operam in *electione* quidem, ut cum virtute hanc pietatem afferret Summa potestas; In regnis *hereditariis*, ut bona *informatione* acciperet successor. Nimirum sine virtute & ita quoq; sine pietate virtutum matre, esse potest Majestas; sed haut *bona* esse haut *optima* potest.

V. *Secundò procurare*, quantum in se est, Majestas omnis, cæterum licet pagana, & jam olim tenebatur, & hodieq; tenetur

Incumbit S.
pot. religio
naturalis
pro se

J. Lips. l. 1.
pol. c. III,
III.

Cum ejusd.
publ.

jure Civili.

etur Religionē, saltem *naturalem*. Quod rursus probo (1.) ex ratione, à priori quam vocant; invictè, hōc pacto: *Quicquid medium per se, finem felicitatis verè civilis consequendi est, ad ejus curam majestas bona tenetur, jure civili.* Atqui de religione, saltem *naturali, verum Antecedens*. Ergo & *consequens*. Signanter dico *societatis verè civilis*, h. e. bonæ atq; optimæ: cujus finis nempe, beata sive virtuosa civium vita est. In reliquis Rebus publicis, ubi vel *voluptas*, vel *potestas*, vel *divitia* pro fine sunt, eōq; aut communi, aut *privato*: vel etiam ubi invitis imperatur *Tyrannicè*, æq; non obtinet: cæterum at nec ibi abesse potest vel *opinio* saltem *pietatis*. Quò adeò factum, ut *superstitionis* potissimū ope, quidam cum auspiciati fuerint maxima imperia, tūm cōservarint. In exemplū laudat *Nimrodum D. Christ. Matthiæ*, ac *Mubammedem*; illum ex *Scriptura*, hunc ex *Alkorano*, turri utrumq; in hanc rem usos: quibus ego addo tertium ex historia S. Samariæ regem *Rehabeamum*, cum altari ac vitulo. *Pro Syllogisimum* pro probanda minori principalis ita firmo. Sine *qvo Resp. sive societas civilis, nec custodiri aut conservari potest, sed ne insitui quidem aut ordinari, id ipsum in ordine ad finem civilem*, medium est per se. At de religione *saltem naturali, verum antecedens*.

l. X. de LL.

Ergo. Minorem Duumviri Politicorum Plato atqve *Aristoteles* concedunt, quando curam divini Numinis ac Sacerdotes *principe loco* requirunt. Notanter adduco *Aristotelem*. Neutiquam enim probo quod *Amurathes* de eo: *Nihil, scribit, hac de re (Religione) Aristoteles, qui nullam omninò religionis rationem habuit, ut is, qui ob impietatem Athenis, metuens pœna, quâ Socrates erat affectus, Chalcedem fugerit.* Enimverò *Prindò*, omninò eam tradit *Aristoteles*, non uno in loco. Deinde si consulamus historias, fugerunt duo illi viri, atq; pulsi exiliò sunt, non quòd *Athei* essent, sed quòd innovarent religionem, aut quòd idem est, *corrigerent superstitiones* contra jus naturæ *invectas*. De cætero rectè, quoad rem ipsam, sentit ac nobis *concinat Amurathes* d. l. Jam non *jure civili* tantum, sed (2) etiam *naturæ* ad id tenetur. sc. convenit *bona Majestati* naturaliter, vel *æternam* quoque civium

jure nature.

Inst. reg. l. i.

p. 863.

defenditur

Arist.

Polit. l. VII.

c. IIX. l. I.

Top. c. IX.

civium *beatitudinem*, quantum in se est, promovere. Atqui cum immortalis anima sit, ex natura constat, eandem, si *impie* atq; *iniquè* egerit, post hanc vitam manere *penas*, pro stricta ratione hujus vitæ, & vi divinæ justitiæ; contra, si *bonè* atq; *religiosè*, *præmia*: certè saltem *privativè* aliquid bonum ex *absentiæ* pœnæ. Imò (3) simul jure civili, simul naturali tenetur. Nempè *vicarii* Dei summæ potestates sunt, imò ipsi Dii, ratione personæ atq; muneris: quod nec gentiles latuit. Atqui Deus juxta virtutem ut ipsissimè est *pietas*, ita istius quam maximè intelligitur propagator ac statutor. Ergo & tales esse imperantes fas est. (4) deinde constat res, quam probare ingressi sumus, à *Posteriori* etiam ut loquuntur, sive ex *praxi*, omnium omnino Rerum publicarum; ne unicâ exceptâ. Ex quo fonte profluxisse censendum est, quod multarum gentium reges facti sunt simul *Sacerdotes*, atq; ipsimet *sacrificarunt*; puta *Egyptiorum* ac *Persarum*. In modò cultus proculdubio imitati Hebræos: In quâ rem cum primis laudandi mihi *Romulus* ac *Numa Pompilius*, nec non Reges *Æthyopum*: de quorum *prioribus* *Livius*, de alteris inter alios *Damianus à goes Lusit.* loquantur.

Utroq; simul.

L. i. Hist. in. de fid. & mor. Æthiop.

VI. *Ratio* curandi talem Religionem ex se patet: nempe quod fieri debeat, in Junioribus quidem bonâ *educatione*; in adultioribus doctrinâ ac solidâ *informatione*; in utrisq; *legibus* atq; *jussis*, pro *captu* tamen civium: propositis cum obsequentibus *præmiis*, tum immorigeris hæreticisq; *penis*. Eâdem planè methodò, quâ in curanda vitæ *honestate*, virtutûq; moralium cultura procedimus.

Ratio curandi.

VII. Verùm præcipuè ad Religionis *revelatæ*, sive supernaturalis aut *Christianæ*, curam publicâ tenetur Summa potestas; idq; vi *legis Divinæ positivæ*, sive ex voluntate ejusdem, in *S. S. codice* promulgata atq; *exinde* cognoscendâ. Quod & ipsum quoq; licebit brevi digressione explanare.

incumbit Relig. Christianæ

VIII. *Primo* tribuo *officium* hoc *S. potestati*; omni puta, quomocunq; in civitate pro diversis Reip. formis, jura majestatis habeant. Atq; hõc ipso excludo (1) *Menistas*, qui insuper habitâ *S. potestate*, totum quicquid hujus rei est, plebi asse-

Cura

CL. *Conr.*
d. disput.
4. LIII. *seq.*

non *Exerci-*
tium.
de Rep. Ebr.
l. III. c. III.

asserunt, aut omnibus potius ex illa, quatenus derepente fiunt *illuminati*. (2) *Romano-Catholicos*, qui idem sive absolute uni *pontifici* Maximo, sive certo modo omnibus etiam *Episcopis* vindicant. Cum tamen uni illi nec *prescriptionis* titulo competant, omnia omnino in cunctis Europæ Rebus pp: jura *Sacra*, & *juste*, ac cum *usu* Germaniæ eripi possint, ipsissima etiam dignitas *Patriarchalis*: non obstante *Jurium Canonorum* prætextu; quod cordate pronunciant gravissimi *Politici*. (3) *Britannos* Puritanos, qui pastoribus atque presbyteris id ipsum, atque hoc ex *jure quodam* competere arbitrantur, nequicquam excipientes: *Apostolis* non *necessariam* fuisse civilem *Jurisdictionem*; *Ecclesiam* verò *primitivam* eandem haut potuisse exercere: quod illi quidem miraculosâ atque extraordinaria *armati* essent *virtute*; in hac ipsa tum potestates *bella* indicere Christo.

IX. *Secundo* curam S. potestati impono, non Religionis *exercitium*; quomodo sub *V.T.* constat aliquos & *Reges* simul & *Sacerdotes* fuisse. Nominare possem *Melchisedecum*; quem *Pe- trus Cumanus* controvertit. Verum Soli *Maccabæi*, atque ex his cum primis *Simon* nunc sufficiant. *Samuelem* mitto; ob certos rationes, etiam *Mosen*, ipsos & denique *Gentilium Reges*, quos passim allegant authores: ac hoc postremum quidem ideo, quod de *vera religione* hinc agamus. Quamquam in *Repub.* quoque *Hebræorum* dicendi sunt quidam non tam *exercuisse* religionem, quam sacras aliquando *conciones* ad populum *habuisse*; qualis cum primis Noster fuit *Salomo*: cui alii ex *N.T.* accensent *Constantinum Magnum*, & ex Patrum nostrorum ætate (de *Mauritio Hælia Landgravi* aliisque; ut taceam) *Georgium Anhaltinum*, excellentis m. principem, qui concionatus sæpiuscule est in vicina *Desavia*. quantumvis is ipse proprie atque ex officio potuerit *exercere* religionem; quippe simul & *Magdeburgensis* & *Misnensis Præpositus*. Perinde atque, vi ejusdem juris, eandem & ipse quoque *Papa Romanus* hodie, quatenus *Episcopus* & *Patriarcha* est, imò omnes omnino principes *Ecclesiastici*, sive *Episcopi* sive *Archi-Episcopi*, debebant *exercere*. Non disputandi in præsens locus est; Utrum à Christo

Christo discretè cautum sit; quò minus sub N.T. hodiè *prin-*
cipatus atq; Episcopatus in eadem persona concurrant. Uti ex
Dd. non pauci illa duonon hodiè esse *compossibilia* (loquimur
cum illis), exinde arguunt: quòd jam sub V.T. facta *reforma-*
tio est: quò pacto dicendum, *Maccabeos* fuisse extraordina-
ria exempla: adeoq; duo nituntur probare. *Primò* quidem,
non *debere*. S. Potestatem prædicationem verbi subire, par-
tim ob functionum harum disertam *distinctionem*, partim
ob *Saulis* atqve *Ussæ* exempla, in quos severè animadversum
est, ob munerum horum confusionem. *Secundò*, nec com-
modè quidem *posse*, exinde; quòd utriusq; muneris diversa
media sint, diversa objecta, diversa deniqve *effecta*. Ad nos
hæc propriè non pertinent: aliàs disquiri de *primò* posset, &
ipsum adeò quæsitum esset. *Quà secundum*, dubitares, ut-
trum ad hanc arenam quadrent *exempla*. Nec (*tertiò*) fir-
miter satis ex his confici videri posset *conclusio*. H. *Grotius*
ex descriptione officii Sacerdotalis in N.T. hoc saltè infert;
Non posse commodè & pro decoro, imò nec sine desultoria quâ-
dam levitate ab uno homine duo illa sustineri. Nos, ut dictum,
non nisi *curam* à S. potestate requirimus; sed publicam illam
& *solemnem*, ac quæ conjuncta cum auctoritate quâdam sit: cæ-
terùm enim etiam singulis sua hîc incumbit omninò.

X. *Tertiò* pro fundamento subterno auctoritatem & *vo-*
luntatem divinam, non præcisè *jus Civile*: vi istius enim tan-
tùm ea potest atq; debet, quæ ad propositum Reipubl. *finem*
consequendum ducunt atq; conducunt; ac maximè, quæ per
se ac simpliciter eò necessaria sunt: magis n. omninò il-
la debet, quæ ad naturam ipsius felicitatis civilis absolutè
pertinent; minùs, quæ ad *benè* esse aut melius esse tantùm
quocunq; modò faciunt. Jam formà negante ita *concludo*:
Quicquid non facit ad finem civilem consequendum tanquam
medium, ad ejus curam S. potestas strictò jure civili non tenetur.
Atqui de fide *Christiana* propriè sumpta, & quatenus tali, ve-
rum *prius* est. E. & *posterius*. Propositio altera patet: nam ne
quidè omnia *naturaliter* de Deo *notæ*, aut cognosci quæ *possunt*,

B

necessa-

Luc. XXII,
25.

An concur-
rere possint
Princip. &
Episcoparg.

de J. S. p.
circa Sacra
l. I. c. II p. 36.

Ex divinâ
volunt.

Brev. c. XX,
θ. 5.

quæ variè
significata.

necessaria huic fini sunt; quod, quantum ad hoc, non male disputat *H. Grotius*, verbò: ad æ. ac quæ supra naturam est beatitudinem obtinendam per se se facit illa, neutiquam ad civilem. *Potesse conservari* (rectè ex hoc principio scribit *Excell. Dn. D. Hülfemannus, Patronus & Præceptor noster suscipiendi forma regiminis Politici*), sine contactu potestatis Ecclesiasticæ, specificè & ab orthodoxa Ecclesiâ sic denominatæ. Ex quo consequitur hoc; quòd, si propriè loquamur, neutiquam possit aut debeat impetari: & rursus, quòd hæreticos circa illam liceat tolerare, quin conveniat etiam, cæteris paribus: ex eò, quòd quatenus talis, fini civili haudquaquam deroget.

XI. Dico, tenetur S. Potestas lege & voluntate divinâ: perinde sc. ut cæteri homines, tam quoad vim dirigentem, quæ culpam, quàm quoad cogentem, quæ pœnas respicit. Quod per se clarum est. Jam hæc DEI voluntas significata fuit S. potestati multifariam; tam implicitè, universaliter atq; indirectè (ut loquuntur), quàm explicitè, singularitè ac directè. Implicitè ac universaliter, quatenus inde ab origine, non Reipubl. sed mundi, cœlestis veritas promulgata fuit singulis ætatibus, communissimâ quâdam ratione: partim ubi primis parentibus, stirpi humanæ gentis, DEUS variarum rerum doctrinas proposuit atq; exposuit; qui illas ipsas per manus qs. tradiderunt posteris; tum ubi denuò atq; solemniter, Noacho atq; tribus ejus filijs, easdem commendavit idem DEUS: partim ubi tempestate Novi fœderis, per universum terrarum orbem prædicata est religio Christiana. Quâ Oecumenicâ voluntatis suæ manifestatione DEUS, ut singulis hominibus, ita singulis majestatibus geminam induxit obligationem; Illis quidem, uti pro se ac suis privatim, his, uti publicè etiam curarent. Singillatim; quatenus animos S. Potestatum, nunc Patriarcharum ac primogenitorum (quos hoc fine longævos volebat), præconiò, magis minusvè, nunc eorundem famâ saltem, nunc occasionibus audiendi, nunc Antecessorum exemplis, perpetuùm verò Ecclesiæ atqve Reipub: Ebrææ in illu-

illuſtri ac velut in ſpecula poſitæ *exemplò*, advertit & pro-
vocavit. *Explicite* tandem & *directè* atque *diſertè*, quatenus
S. Poſtatiſtus, ut talibus, æquè *N. fæderis* tempore quàm V.
in Scripturis utriuſq; θεοπνεύματος, hanc *impoſuit* curam; ut do-
cent Theologi.

XII. Quâ ratione falſa omninò erit *Pontificiorũ* exceptio:
quæ niſi legatur S. Poſtatiſtus ſub *N. T.* ſactorum cu-
ra *divinitus mandata*. *Primò* inquam, omne mandatum di-
vinum, Poſitivum ut vocant, quod *morale* in ſe continet,
atque derivatum ex fonte *natura* eſt, propius remotius;
præterea datum regibus Ebræis hac *intentione*, ut regula ſit
Catholica (de quâ Theologi); idipſum etiam, ut Poſitivum eſt,
obligat S. Poſtates ſub *N. T.* Atque præceptum de *curanda*
Chriſtiana Religione tale eſt. Ergò, ſequelam agnoverunt ex
iſtis *Pontificiis* cordatiores, juxta atque ex *Reformatis*. Ex *illis*
Georg. Caſander, cujus egregia in hanc rem verba ſunt:
Illud, inquit, in hac *quæſtione* extra *controverſiam* eſſe debet,
non *minorem eſſe nec inferiorem poteſtatem Imperatoris, Regum*
ſeu principum Chriſtianorum in Republ. Chriſtiana, quàm olim
præſcorum Regum in Rep. Iſraelitica &c. Ex *his Angli, S. Eccleſia*
Anglicana: quæ *excommunicandos illos cenſuit, qui affirma-*
rent, regem Angliæ non eandem habere in cauſis Eccleſiaſticis
authoritatem, quâ uſi ſunt pii Ebraorum Reges: notante *H. Gro-*
tio &c. Clara *altera* propoſitio eſt. Injuncta enim illis
erat *lectio Pentateuchi*: inter alia hoc *ſine*, ut leges divinas
ſartas tectasq; *conſervarent*: quoniam *diſertè* legis cuſtodia iis in-
jungitur; non tantum *ſecunda*, ſed *prima* etiam tabula
atque cultus divinus, iſq; *publicus*. Quo nomine paſſim
CHRISTI ac uncti *DEI* audiunt: quæ vel ſola appellatio
eos haut obſcurè *commonere* potuit de *cura* hujus paribus;
ut *alibi docetur*.

XIII. Quò ſtante, fruſtrà erit excipere; licuiſſe hoc tantum
facere, aut *conſuetudinem* fuiſſe olim. *H. Grotius* Jus atque
legem divinam inter cætera exinde probat. (1) quòd hoc
præceptum regibus dicitur, *quatenus* reges ſunt. (2) quòd
qui

Notatur
Grotius.

B. Jacob.
Mart. l. II.
Pol. CXIX.
p. m. 649.

Dn. D. Hülf.
l. c.

Divina vo-
lunt. pecu-
liare fun-
dam.

qui falsam Religionem non everterunt Reges Judei, culpantur, qui everterunt, laudantur (3) quòd rationem CHRISTO reddiduri sint (Ecclesie Domino), ut ex ipso secundò intelligere liceat. quæ duo postrema, rectè quidem confirmantur ex S. autoribus ibidem; cæterùm haut firmiter asserunt thesin atque evincunt.

XIV. *Secundò, discretè* omninò etiam atq; expressè, hæc cura legitur *demandata* S. Potestatibus sub D. T. (ut demonstrant Theologi) tam in scripturis N. quàm V. Instrumenti: cuius rei documenta, h. e. *oracula divina*, adducta lege sis apud eosdem.

XV. Jam etiam ex alio *fundamentò* probari potest; *voluntate* & lege divinà ad hanc curam *obligari* S. potestatem: ex *hypothesi* nempe, quâ ex communi nostratium Theologorum sententia, Magistratus Politicus immediatè (cum ipsis loquimur) à DEO institutus atque ordinatus est, *perinde* atque status *Ecclesiasticus aut conjugalis*: Et quidem inter alia *in hunc finem*, uti ab eodem per *externum* Religionis regimen & curam, *producat*ur in subditis *spiritualis, æterna,* & quæ suprâ naturam est *beatitudo*, concessâ, id ipsum faciendi *facultate*, ac publicâ, licet externa, *jurisdictione*, quæ pars velut sit ipsius *potestatis civilis*: perinde atque à prima origine, copia facta *patribus* tam: quatenus talibus est, *subditos* suos saltem privatim, informandi, eorundemq; mores ad hunc *finem* dirigendi: *capitibus* verò *familiarum* atque primogenitis insuper hæc (usque ad *Levitici* ministerii institutionem & tempestatem *Mosis*): ut *viâ illuminativa* (quemadmodum loquuntur), h. e. *per predicationem publicam & solemnem*, itemq; *Sacramentorum celebrationem*, eosdem eò perducerent. Ita sparsim *Excell. Dn. D. Hülfem. Locò de Mag. Polit. Sicut*, inquit, *potestas maritalis, patria, & Oeconomica in singulis familiis non solum origine sua est immediatè divina, sed etiam sine suo divinitus instituto, fuit Ecclesiastica &c. Ita potestatem civilem Politicam (legis lativam, directivam, & Coercitivam) omnium subditorum instituit*

289

tuit DEUS eadem immediatione quâ instituit statum Ecclesiasticum & conjugalem, non per primigeneam aut originalem collocationem hujus potestatis in Remp. quæ lumine naturæ, & multiplicatione hominum edocta, deinceps consultum duxerit &c. — Cui annexa pars jurisdictionis Ecclesiastica, ab objecto sic vocata, scil. directiva externa. Unde falsum (1) quod à DEO tantum approbata (atque autoritate & benedictionibus munita, ab hominibus autem instituta: contra Trigl. d. l.) (2) quod nulla ratione pro Objecto & sine habeat finem supernaturalem, sed tantum naturalem & civilem, quod est contra potestatem magistratui à DEO collatam, jure divino scripto: quod doctus Plato ignoravit, quod Aristoteles nescivit. — Concessio, quod per lapsum facultas consequendi finem supernaturalem per vires connatas exspiravit, non exspiravit tamen in potestate patriâ Oeconomica aut Civili, obligatio intendendi hunc finem. Potestas directiva magistratûs Ecclesiastica est (1) Intuitu finis à DEO huic potestati statuti; qui non absolvitur, solâ tranquillitate & honestate vitæ civilis, sed introductione & conservatione omnis pietatis 1. Tim. II, 2. h. e. unici ejusque Christiani, puri & salvifici. (2) Respectu objecti circa quod versatur potestas illa directiva magistratûs civilis: quod est res seu negotium Ecclesiasticum aut divinum, ad quod ordinatur illa potestas &c.

XVI. Quò præsupposito, dicendû, quòd ex jure divino peculiariter prorsus hæc cura incumbat S. potestatibus: Quæ verò ratione potestas atque status Politicus immediatè à DEO institutus sit; aliò locò dicendi occasio erit.

XVII. Nunc, cum jure divino S. potestati hæc circa religionem Christianam cura incumbat, istud quærimus saltem; an non jure etiam naturæ? quòd asserere haut dubitatur verò hîc naturale non pro eo, quòd immediatè ex principii naturâ hominè; notis fluit; verùm pro eo, quòd congruit ejusmodi principii, certòque ex iis, quòdunque pactò, deduci potest, quòdque adeò opponitur arbitrarie:

quò sensu iterum accipi potest *bisariam*: vel quatenus inde ex primæ creatione humanæ naturæ hodiernæ adharet quædam obligatio, vel quatenus ex hodiernæ naturæ principiis obligatio ad illam, eò quo dictum est modò, elici atque deduci non repugnat. *Priori* significatione obligatur ex jure naturæ S. Potestas, (1) ad promovendum in civibus illum DEI cultum, qualis ante lapsum extitit; vice Patrum atque majorum, qui olim superiores in hominum cæribus erant; ut maximè nulla salutem consequendi via, nulla DEUM colendi ratio vera, revelata de novo fuissent. (2) Ad *intentionem*; *finem* summum, propter quem creatus homo primitus erat, in suis quoque quantum in se est, producendi &c. Quamquam fatemur, hanc loquendi formam in rigore sumptam, adeoque minùs esse usitatam. *Posteriori* significatione, ex jure naturæ tenetur Summa potestas ad Curam religionis Christianæ, quatenus ea nititur *voluntate DEI*, sive *cognitâ* sive *cognoscibili*: ad quam teneri naturaliter omnes homines, per se intelligitur. Et cognoscibili quidem (1) ex solâ *naturâ*, hoc argumento: *Quicquid liberâ & positivâ DEI voluntate, tum circa cultum ejus, tum circa beatitudinem hominis sive statum post hanc vitam revelari potuisse non repugnat, sed potius quadatenus ex natura cognoscibile est; ad illud pro se inquirendum, ac, siquidem datur, inter cives introducendum, tenetur S. potestas, jure natura. Atque cum constet, parùm de DEO sciri, cæterùm (vel ex sapientum judiciò) immortalem esse animam, darique post hanc vitam aliquem ejus statum felicem; non repugnat, per naturam intelligi, DEUM, quippe summè bonum, per certum hominum genus, cum clarius suam ipsius naturam, tum modum sese colendi, tum denique distinctam ad sempiternam beatitudinem perveniendi intentionem potuisse revelare, ac fortè voluisse, ac reapse revelasse: Ergò ad hæc inquirenda prosequenda atque curanda, tenetur S. potestas, jure natura. Patet Major. Nam mortalium capacissimos præstantissimosque præsupponimus gentium*

297.

gentium gubernatores, præterea summè bonos, qui quicquid beatitudinis uspiam est, sibiq; & subditis suis obtingere, unice velint. Patet Minor. Namque per solum lumen naturæ profundius hæc cogitare impossibile haut est: v. gr. Veram beatitudinem animæ post hanc vitam, collocandam esse in exqvistâ facultatum verè humanarum perfectione: ex parte quidem intellectus, in objecti cognoscibilis excellentissimi ac summè boni (puta DEI) repræsentatione; ex parte appetitus, in purissimo amore ac gaudio, ex liquidissima S. Boni intellectuione oriundò: quanquam non nisi subobscurè, & probabiliter, ac sub hypothesi fieri hæc posse existimemus. (2) Vi revelationis & voluntatis divinæ generaliter cognitæ; hoc argumento: *Quicquid DEUS velle intelligitur voluntate positivâ ab omnibus hominibus, istud promovere in suis civibus tenetur S. potestas, jure naturæ: Atqui DEUS respectu omnium hominum velle intelligitur beatitudinem tanquam finem; fidem verò Christianam tanquam medium obtinendi finem E. Minor ex superioribus patet.* Tum etiam vi voluntatis divinæ specialis, sive mandati directè hæc de re S. potestatibus dati, hoc argumento: *Quicquid DEUS præcepto peculiari injungit S. potestatibus, ad illud observandum S. potestates tenentur jure naturæ.* Atqui curam religionis Christianæ. E. Minor ex superioribus constat. Imò (3) Vi beatitudinis, tanquam S. Finis; hoc argumento: *Quicquid tanquam medium facere potest tam ad æternam, quam temporalem civium salutem, ad illius curam publicam S. potestas tenetur jure naturæ.* Atqui de vera religione Christiana verum antecedens E. & consequens. (4) Denique sub ratione boni, ac summè quidem boni; hoc argumento: *Quicquid maximè bonum est, ad illud promovendum in inferioribus sibi subjectis, maximè tenetur S. potestas, jure naturæ.* Atqui talis est religio Christiana. E. Patet major. Nam quemadmodum ad idem quisq; in universum tenetur, ac cum primum superior, ipsò jure naturæ, magis sc. minusve, prout magis minusve potest; putà maritus in uxore, parètes in liberis, herus

in

in servis, in omnibus paterfamilias: ita cùm maximè S. potestas teneri intelligitur, tam quòd omnium maximè potest, quàm quòd eminenter illa omnia sub se cõprehendit. Id quod vel de *virtute ipsà* verissimum est. Aut si mavis, ita arguo: *Quicumq; jure naturæ, quantum in se est, in subditis tum aternam, tum spiritualement hujus vitæ, si quæ datur, beatitudinem tenetur producere, ille ipsò jure naturæ quoq; in isdem tenetur procurare Religionem Christianam.* Atqvi de Summa potestate verum Antecedens. E. Et consequens. *Majoris sequela pater:* Nam qui tenetur ad *finem*, tenetur etiam ad *medium*: maximè ubi unum illud saltem est, ac summè *necessarium*, ac *divinitus præscriptum*. Minor ex superioribus liquet.

Etiã jure gentium.

Certò sensu.

XVIII. Quòd si religionis Christianæ cura incumbit S. Potestati jure naturæ, eò quo dictum est modò; annon etiam *jure gentium*? Omnino non illò quidem *secundariò*, quod vocant, atqve *orto*, sed *primevo* sive *primariò*, quod ipsissimum *naturæ* jus est: in quantum ex *sensu communi*, omnium gentium Rectores intelligere possunt; Si quæ detur Deum colendi ratio, divinitus per ipsos homines hominibus revelata, illius promulgationem, regimen publicamq; curam atq; tutelam *ad sese* pertinere: non tantum quòd circa eum omnium maximè *possint*, verum etiam quòd *debeant*: quippe respectu *muneris* ministri Dei atq; vicarii; respectu *finis* supremi omnis generis civium beatitudinis Arbitri, procuratoresq; & architecti. Quamquam fatendum rursus, non receptas usu has loquendi esse formas: ceterum non malè quis fortè ita philosophabitur.

MAËTE sacer Præco PITZERE: *heus, Religionem vel quoq; præcipere, hanc religionem caret. Percipite, ô Reges, præcepta; unumq; agitate Religionis opus, Religionis opus. Privati num fortè pudet quòd verba præimus?*

factò en vos Regum Rex SALOMO ipse præit!

Eximio Dn. RESPOND.

Convictori Honor.

L. M. Q.

P R Æ S E S.

libri Studioforum in Musaeum collati, pro pignore non sunt pag. 1019.
donata à Patre Studioforum causa Filio, non sunt post mortem Patris
conferenda. pag. 1263. aliter in dote se habet.

00 A 6414

ULB Halle

3

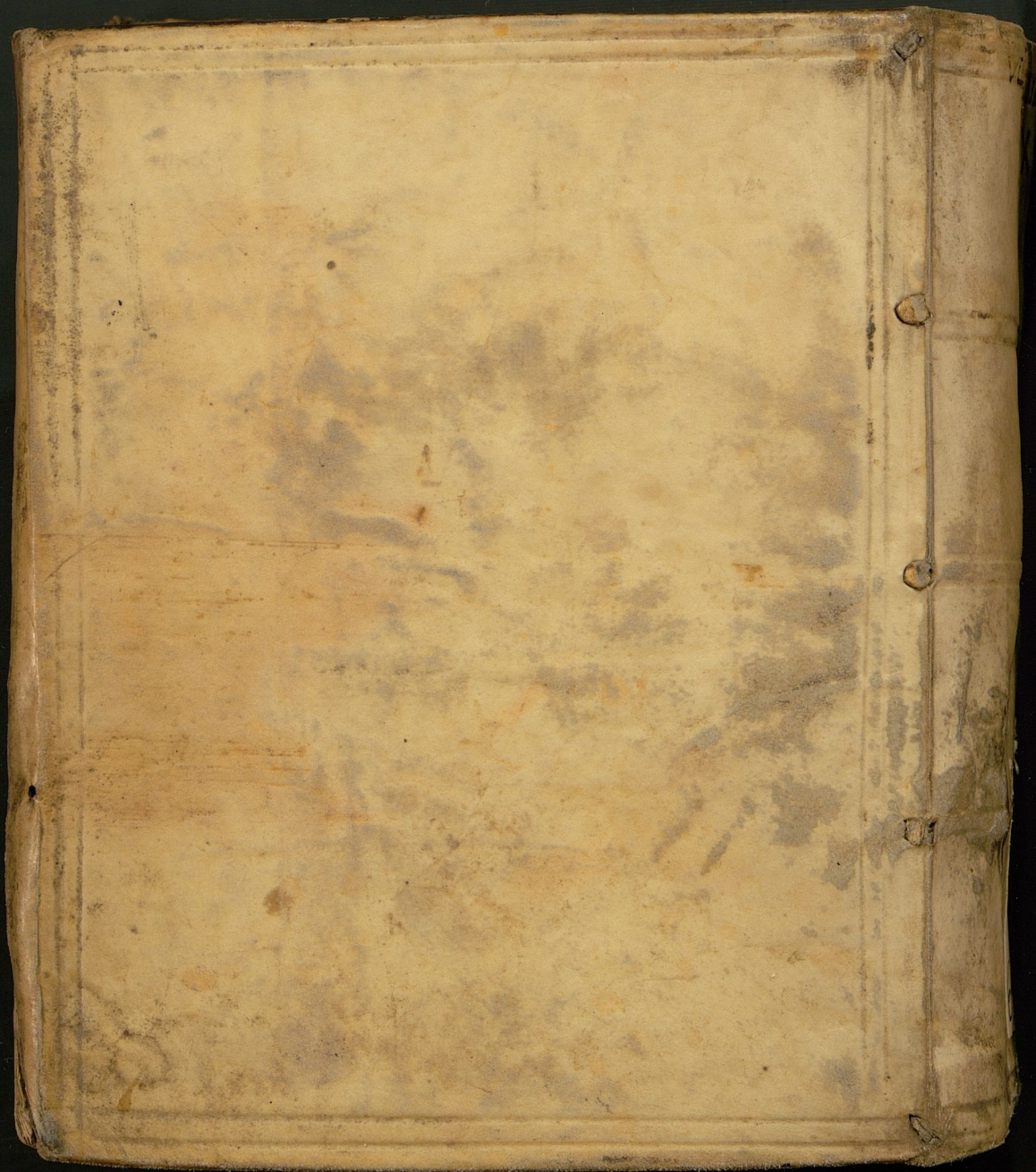
002 928 094

R

1017

Q. B. V.
DISSERTATIONUM POLITICARUM

^{gra}
ARTES PACIS

representant
Exemplô SALOMONIS
SECUNDA

^{umae} De
CURA S. POTESTATIS CIRCA RELIGIONEM

^{quam}
In illustri Academiâ WITTENBERGENSI
ad d. IX. Junii

Publica Eruditorum sistent disquisitioni

PRÆSES
M. JOHANNES HANNKE

Silesius, P. Cxf.

ET RESPONDENS

NICOLAUS PITZERUS,

Burgensis Saxo

In Acroat. Minori

Horis matutinis.

WITTENBERGÆ,

Typis Jobi VVilbelmi Fincelii,

ANNO dco lcc LII.